

Solbacka

Särskild arkeologisk utredning, Tälje 3:187 m fl,
Norrtälje socken samt del av Råfsja 1:12, Estuna
socken, Norrtälje stad, Uppland.

Kjell Andersson

Solbacka

Särskild arkeologisk utredning, Tälje 3:187 m fl,
Norrtälje socken samt del av Räfsja 1:12, Estuna
socken, Norrtälje stad, Uppland.

*Omslagsbild: Sökschakt tas upp inom objekt 7.
Foto: Kjell Andersson.*

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	7
Kulturmiljö	7
Syfte och metod	7
Resultat	9
<i>Ettapp 1</i>	9
<i>Ettapp 2</i>	10
Referenser	11
<i>Arkiv</i>	11
Administrativa uppgifter	11

Figurförteckning

Figur 1. Utredningsområdets läge markerat på terrängkartan, skala 1:25 000.	6
Figur 2. Utredningsområdet, objekt och fornlämningar markerade på fastighetskartan, skala 1:4 000.	8
Figur 3. Objekttabell.	8
Figur 4. Stensättningen objekt 1 från söder. Foto: Kjell Andersson.	9
Figur 5. Stensättningen objekt 2 från sydväst. Foto: Kjell Andersson.	9
Figur 6. Gränsmärket objekt 5 från väster. Foto: Kjell Andersson.	10

Bilagor

Bilaga 1. Objektbeskrivningar	12
Bilaga 2. Schaktplan objekt 7 samt kartering RAÄ Estuna 84:1	13
Bilaga 3. Schakttabell objekt 7	14

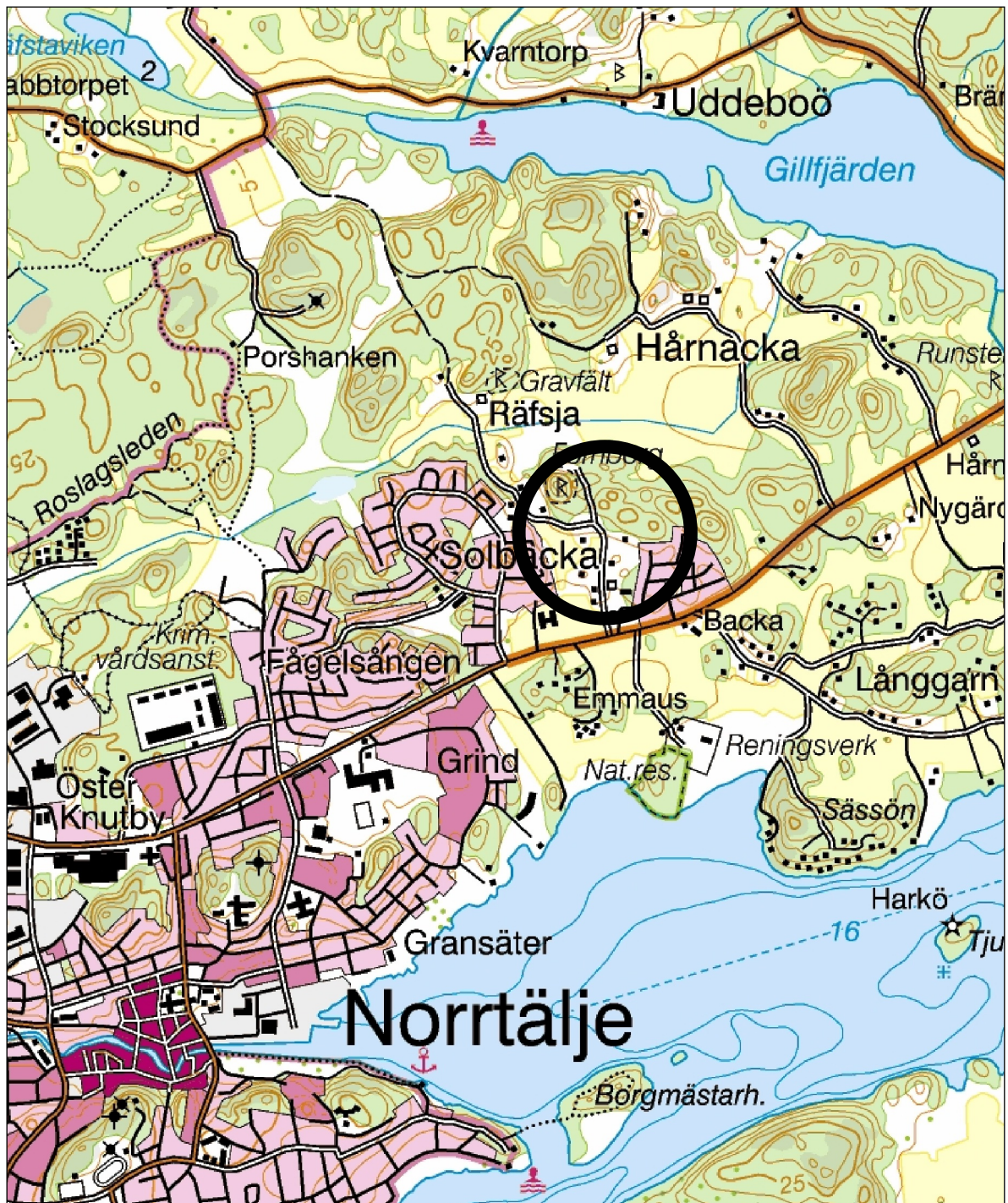

Fig 1. Utredningsområdets läge markerat på terrängkartan, skala 1: 25 000.

Sammanfattning

Arkeologistik AB har under januari 2014 genomfört en arkeologisk utredning av ett ca 5,5 hektar stort planområde vid Solbacka i Norrtälje. Området var till stora delar bebyggt och präglat av tidigare verksamheter i form av mark- och maskinentreprenad och trädgårdshandel. Områdets norra del bestod av skogsmark. Utredningen utfördes på uppdrag av Norrtälje kommun.

Inom utredningsområdet fanns inga tidigare kända fornlämningar, men strax utanför områdets nordvästra del ligger en fornborg (RAÄ Estuna 84:1). Utredningen har innefattat arkiv- och kartstudier, specialinventering och utredningsschaktning med maskin. I samband med utredningen har även fornborgens murar karterats med gps. Vid utredningen framkom sju tidigare oregistrerade objekt varav ett var beläget strax utanför planområdets sydvästra del (objekt 2). Två av objekten bedömdes som fornlämningar (objekt 1 och 2) och fyra objekt som övriga kulturhistoriska lämningar (objekt 3 – 6). Det sjunde objektet utgjordes av en yta som ansågs ha utgjort ett lämpligt läge för en boplats under förhistorisk tid (objekt 7). Objektet kunde dock avskrivas efter provschaktning.

Fornlämningarna utgörs av två stensättningar, varav den ena (objekt 2) är belägen inom en förskoletomt i anslutning till planområdet. De övriga kulturhistoriska lämningarna utgörs av två hägnader (objekt 3 och 4) och två gränsmärken (objekt 5 och 6).

Bakgrund

Norrtälje kommun avser tillsammans med fastighetsägarna att undersöka förutsättningarna att bebygga delar av fastigheterna Tälje 3:187 m fl i Norrtälje socken samt del av Råfsja 1:12, Estuna socken och därmed upprätta en detaljplan. I anslutning till området finns en fornlämning i form av en fornborg (RAÄ Estuna 84:1). Planen tangerar den i FMIS markerade gränsen för fornlämningen och berör fornborgens fornlämningsområde (Lat förfragningsunderlag, dnr 4311-41978-2013).

Länsstyrelsen bedömde att det fanns risk att ytterligare fornlämningar kunde finnas inom området och beslutade därför att en arkeologisk utredning enligt 2 kap 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) skulle genomföras. Vidare beslutades att den särskilda utred-

ningen skulle utföras av Arkeologistik AB (Lst beslut, 2014-01-07).

Arkeologistik utförde utredningen under perioden 8 – 14 januari 2014. Utredningen har innefattat en översiktlig arkiv- och kartstudie, fältinventering samt utredningsschaktning med maskin. Där utöver har även fornborgen RAÄ Estuna 84:1 karterats. Uppdragsgivare var Norrtälje kommun.

Kulturmiljö

Utredningsområdet omfattar ca 5,5 hektar med nivåer mellan ca 10 och 25 meter över havet. Området är till stora delar bebyggt och präglas av tidigare verksamheter i form av mark- och maskinentreprenad och trädgårdshandel. I områdets norra del finns mindre partier med skogsmark.

Inom utredningsområdet finns inga kända fornlämningar, men områdets nordvästra del tangerar en i FMIS markerad gräns för en fornborg (Estuna 84:1). Det finns över huvud taget mycket få registrerade fornlämningar i utredningsområdets närhet. Förutom fornborgen finns även ett gravfält, en hög och ett par stensättningar vid Råfsja i nordväst. På något längre avstånd, vid Hårnacka i nordöst, finns ett osäkert gravfält (Estuna 105:1), några högar och stensättningar samt en uppgift om runstensfragment (Estuna 103:1). Vid Norrtäljeviken i söder finns en stensättning (Norrtälje 8:1).

Utredningsområdet tycks under historisk tid, fram till 1900-talets början, huvudsakligen ha utgjorts av utmark (skog/betesmark) under Bryggården i Norrtälje och Råfsja i Estuna socken. Med undantag för områdets nordvästra del, som är belägen inom fastigheten Råfsja 1:12 i Estuna socken, bildades de nuvarande fastigheterna 1905 då de avstyckades från Backa (LMM 01-noä-58). Backa hade i sin tur styckats av från Bryggården året innan (Sjöling & Lindkvist 2008:5).

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att fastställa om tidigare ej kända fornlämningar fanns inom utredningsområdet samt att klargöra status på osäkra fornlämningar.

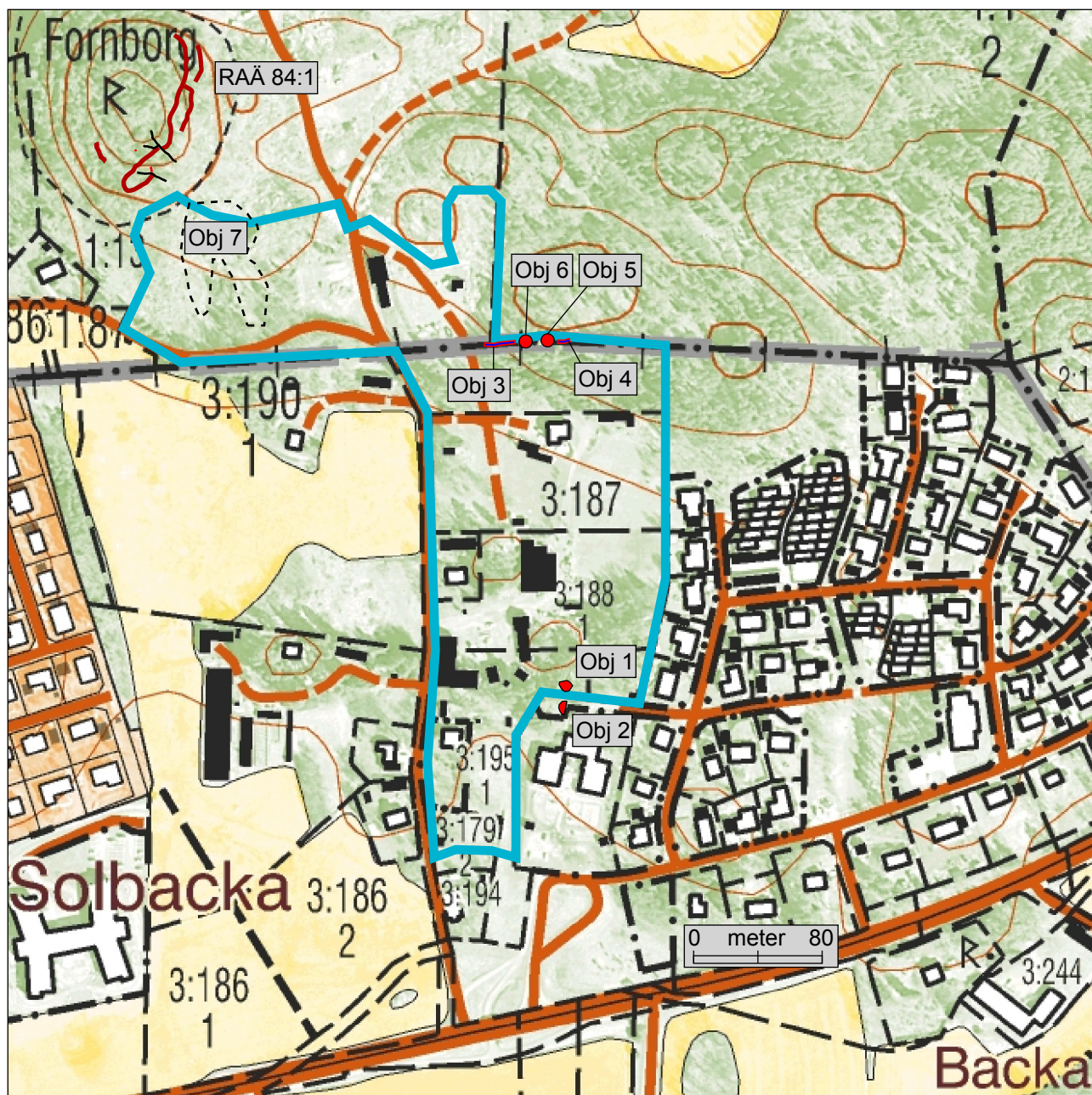

Fig 2. Utredningsområdet, fornlämningar och objekt markerade på Fastighetskartan, skala 1:4 000.

Obj nr	Typ	Antikvarisk bedömning
Obj 1	Stensättning	Fornlämning
Obj 2	Stensättning	Fornlämning
Obj 3	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning
Obj 4	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning
Obj 5	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning
Obj 6	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning
Obj 7	Boplatsläge	Ej kulturhistorisk lämning

Inledningsvis genomfördes en översiktlig arkiv- och kartstudie över området. De arkiv och register som har kontrollerats är Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Fornminnesregistret/FMIS, Lantmäteriets digitala kartarkiv och Sveriges geologiska undersökningar (SGU). Syftet med studien var att klargöra hur utredningsområdet hade nyttjats under såväl förhistorisk som modern tid samt att eftersöka uppgifter om eventuella tidigare utförda undersökningar i området.

Vid utredningens etapp 1 genomfördes också en inventering av utredningsområdet för att klargöra om tidigare oregistrerade fornlämningar eller andra kulturhistoriska lämningar fanns inom området. Påträffade objekt beskrevs i text och mättes in med en gps av märket Trimble TSC 3 med RTK-anslutning. Valda objekt fotograferades med digitalkamera. I samband med inventeringen gjordes även en enklare kartering av fornborgens RAÄ Estuna 84:1 murar. Karteringen begränsades till en inmätning av murarnas utsida samt borgens ingångar som utgjordes av naturliga klyftor i berget (bilaga 2). Vid utredningens etapp 2 provgrävdes ett utpekad boplatssläge (objekt 7) med maskin. Schakten mättes in med gps och beskrevs i text. Schakten lades igen i samband med utredningen.

Resultat

Ettapp 1

Vid arkiv- och kartstudierna framkom inga uppgifter om tidigare oregistrerade objekt eller tidigare undersökningar som berört området. Vid inventeringen påträffades dock sju objekt av antikvariskt intresse (objekt 1 – 7, figur 2). Lämningarna utgjordes av två stensättningar (objekt 1 och 2), två hägnader (objekt 3 och 4), två gränsmärken (objekt 5 och 6) samt en yta som bedömdes som ett lämpligt läge för en boplat under förhistorisk tid (objekt 7).

Stensättningarna, som påträffades på en moränrygg inom och strax utanför utredningsområdets sydöstra del, bedöms som fornlämningar. Stensättningen objekt 1, som är belägen inom utredningsområdet, utgörs av en rund stensättning med kantkedja. Stensättningen är beväxt med en tall och en gran och är belamrad med diverse skrot (figur 4).

Fig 4. Stensättningen objekt 1 från söder.
Foto: Kjell Andersson.

Fig 5. Stensättningen objekt 2 från sydväst.
Foto: Kjell Andersson.

Stensättningen objekt 2 är belägen inom en förskole-tomt strax utanför utredningsområdet. Stensättningen har ursprungligen varit rund, men dess sydöstra del har schaktats bort i samband med anläggande av en parkeringsplats i anslutning till förskolan (figur 5).

De övriga kulturhistoriska lämningarna är alla belägna längs gränsen mellan Backa och Räfsja ägor och tillika sockengränsen mellan Norrtälje och Estuna socknar. Gränsmärkena har båda ett postament av sten, men medan objekt 5 har en hjärtsten som utvisar gränsens riktning som brukligt (figur 6), är objekt 6 försedd med en trästolpe. Till gränsmärkena ansluter hägnadsrester i väster och öster. Hägnaderna utgörs av gärdsgårdsmurar av sten och är ca 18 respektive 6 meter långa. Även mellan gränsmärkena förekommer mindre stenansamlingar som troligen utgör rester av hägnader.

Fig 6. Gränsmärket objekt 5 från väster. I förgrunden syns ett fundament till (troligen) en gårdesgård av trä. Foto: Kjell Andersson.

Boplatsläget objekt 7 utgjordes av en ca 60 – 80 x 20 – 30 meter stor (N-S) yta strax söder – sydöst om forn-

borgsberget RAÄ Estuna 84:1. Objektet utgjordes av en relativ stenfri yta i den i övrigt blockrika terrängen. I anslutning till och inom ytan fanns ett par markanta bergryggar. Ytan var relativt plan i den norra delen men övergick i en svag sluttning mot söder. Objektets fornlämningsstatus bedömdes behöva vidareutredas.

Etapp 2

Vid utredningens etapp 2 grävdes nio sökschakt med maskin inom det utpekade boplatsläget objekt 7 (bilaga 2). Schakten var 3 -17 meter långa, 1,3 – 2,3 meter breda och 0,2 – 0,4 meter djupa. Markslaget inom ytan varierade från grovsand till stenig morän. Inga fynd eller anläggningar påträffades i något av schakten. Objektet utgör således inte en kulturhistorisk lämning.

Referenser

Sjöling, E. & Lindkvist, A. 2008. *Solbacka Trädgård, Tälje 3:186 m fl, Norrtälje stad, Stockholms län, Uppland. Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2. SAU Rapport 2008:11.*

Arkiv

Fornminnesregistret (FMIS), Riksantikvarieämbetet

Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv (LMM)
Akt 01-noä-58 Ägostyckning 1905

Administrativa uppgifter

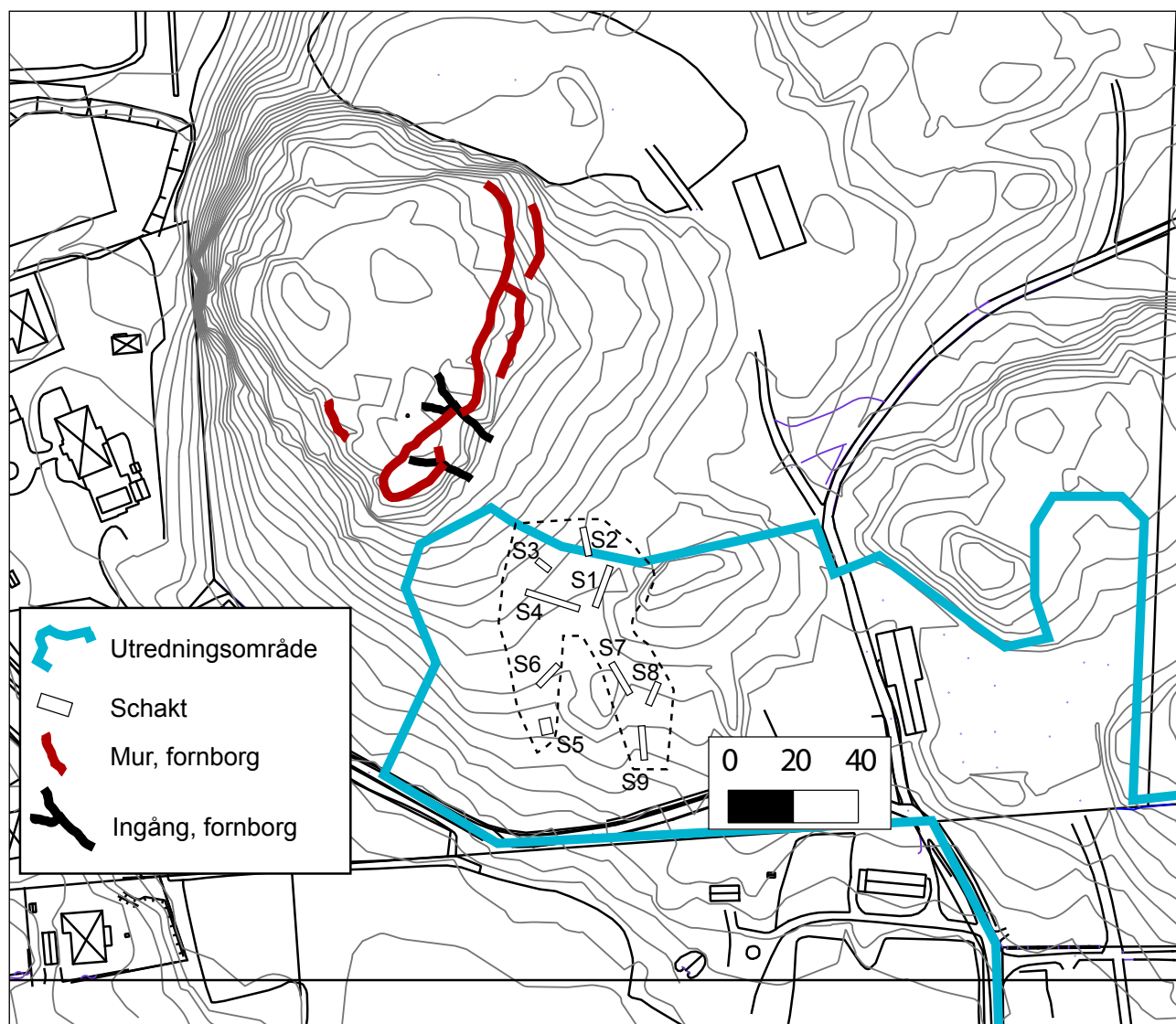
Länsstyrelsens beslut, dnr	<i>4311-41978-2013</i>
Beslutsdatum	<i>2014-01-07</i>
Arkeologistik AB, projektnr	<i>AL 2013.24</i>
Landskap	<i>Uppland</i>
Kommun	<i>Norrtälje</i>
Socken	<i>Estuna, Norrtälje</i>
Fastighet	<i>Räfsja 1:12 (del av) samt Tälje 3:187 m fl</i>
Fornlämning	<i>-</i>
Uppdragsgivare	<i>Norrtälje kommun, Planering och utveckling</i>
Typ av undersökning	<i>Särskild arkeologisk utredning etapp 1 och 2</i>
Fältarbete	<i>8 respektive 14 januari 2014</i>
Personal	<i>Kjell Andersson, Göran Wertwein</i>
Arkivmaterial	<i>Utöver denna rapport föreligger inget arkivmaterial</i>
Fynd	<i>Inga fynd påträffades</i>

Bilagor

Bilaga 1, Objektbeskrivningar

Objekt	Typ	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Objekt 1	Stensättning	Stensättning, rund, ca 6 m i diameter och 0,4 m hög. Övertorvad med enstaka stenar synliga i ytan. Kantkedja av 0,3 - 1 m stora stenar. Beväst med en tall och en gran och belamrad med skräp. På stensättningen ligger också några grind- eller staketstolpar av bergart.	Fornlämning
Objekt 2	Stensättning	Stensättning, rund, ca 7 m i diameter och 0,2 m hög. Övertorvad med rikligt med 0,4 - 0,6 m stora stenar synliga i ytan. I NÖ kanten växer en stor tall. Sydöstra delen har schaktats bort vid anläggandet av en parkeringsplats. Belägen inom en förskoletomt.	Fornlämning
Objekt 3	Hägnad	Hägnad i form av en stenmur, ca 18 m lång (V-Ö). 0,7 - 1,3 m bred och 0,3 - 0,6 m hög av 0,2 - 0,7 m stora stenar. Delvis utfallen. Beväxt med en tall och en asp. Muren har anlagts längs foten av ett berg i norr och delvis på en mot söder utskjutande bergklapp.	Övrig kulturhistorisk lämning
Objekt 4	Hägnad	Hägnad i form av en stenmur, ca 6 m lång (V-Ö). 1 m bred och 0,3 - 0,5 m hög av 0,25 - 0,6 m stora stenar. Muren ansluter till berg i väster.	Övrig kulturhistorisk lämning
Objekt 5	Gränsmärke	Gränsmärke,, bestående av ett postament med hjärtsten. Postamentet är kvadratisk, ca 1,6 x 1,6 m stort och 0,4 m högt av 0,3 - 0,5 m stora stenar i två skift. Hjärtstenen är ca 0,55 m hög , 0,5 m bred (V-Ö) och 0,1 m tjock. Anlagd på södra kanten av berg.	Övrig kulturhistorisk lämning
Objekt 6	Gränsmärke	Gränsmärke, bestående av postament med rest trästolpe. Postamentet är oregelbundet, ca 1 x 1 m stort och 0,3 m högt av 0,25 - 0,4 m stora stenar. Övertorvat. Centralt är en ca 2 m hög trästolpe med kvadratisk tvärsnitt. Ca 0,1 x 0,1 m tjock.	Övrig kulturhistorisk lämning
Objekt 7	Boplatsläge	Boplatsläge, ca 60 – 80 x 20 – 30 meter stort (N-S), bestående av en relativ stenfri yta i övrigt blockrik terräng. I anslutning till och inom ytan fanns ett par markanta bergryggar. Ytan ärr relativt plan i den norra delen men övergår i en svag sluttning mot söder. Utredningsschaktad. Inga fynd eller anläggningar framkom i något av de nio schakt som togs upp inom ytan.	Ej kulturhistorisk lämning

Bilaga 2, Schaktplan objekt 7 samt kartering RAÄ Estuna 84:1, skala 1:2000

Bilaga 3, Schakttabell objekt 7

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	13 x 1,3	0,2 - 0,3	Fyllning av grovsand som mot söder övergår i sand. Inga fynd.
2	4 x 1,3	0,3	Fyllning av morän. Inga fynd.
3	3 x 1,3	0,2 - 0,3	Fyllning av morän. Inga fynd.
4	17 x 1,3	0,3	Fyllning av morän i V överående i sandig lera i Ö. Inga fynd.
5	4 x 2 - 2,3	0,3	Fyllning av stenar eller "grovgrus". Botten av lera. Inga fynd.
6	8 x 1,3	0,3 - 0,4	Fyllning av siltig morän. Inga fynd.
7	10 x 1,3	0,2 - 0,3	Fyllning av stenig morän. Inga fynd.
8	6 x 1,3	0,3 - 0,4	Fyllning av stenig morän. Inga fynd.
9	10 x 1,3	0,3 - 0,4	Fyllning av något grusig och myllig mo. Botten av moig lera. Inga fynd.